

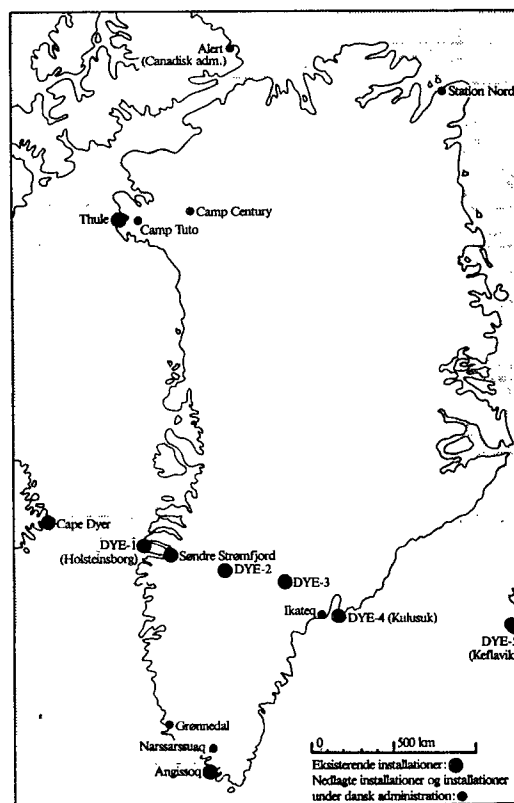
Arealanvendelse og forsvarsanlæg i Grønland – hvem bestemmer?

– et studie i grønlandsk lovgivningsteknik

Af Jens Brøsted

De aktuelle amerikanske ønsker om nye forsvarsområder på Grønlands vestkyst har rejst spørgsmålet om, hvem der har den afgørende indflydelse på svaret til amerikanerne: Grønland eller Danmark. Jeg strejfede spørgsmålet i en kronik om amerikanske forsvarsanlæg på grønlandsk jord¹. Jeg tog her udgangspunkt i det forhold, at *hjemmestyret har beslutningskompetencen over landsplanlægning og de arealtildelinger*, som vil være nødvendige, hvis der skal opføres nye stationer til det amerikanske radarvarslingsystem. De grønlandske myndigheder måtte derfor have afgørende indflydelse på beslutningen i spørgsmålet.

Efter Grønlands landstings debat om forsvarsområderne den 4. oktober kom landsstyreformand Jonathan Motzfeldt ind på spørgsmålet i en kronik, »I opdagede ikke Grønland«, den 13. oktober 1983². Udgangspunktet var her, at for-

Amerikanske militære installationer i og omkring Grønland.

Jens Brøsted, Institut for Eskimologi, Københavns Universitet, deltager i et nordisk forskningsprojekt: »Urfolksret i nordisk retsteori og praksis. En komparativ undersøgelse med særligt hensyn til samernes og grønlandernes retsinstitutter og retslige stilling«. Projektet er støttet af Nordisk samarbejdsnævn for samfundsforskning (NOS-S).

svarsspørgsmål *efter hjemmestyreløven* hører under rigsmyndighedernes kompetence, og at det derfor er staten, der foretager arealtildeling til forsvarsanlæg i Grønland. Motzfeldt lægger sig herved tæt op ad en fortolkning prof. Poul Meyer, Århus, har gjort sig til talsmand for: »Grønland skal spørges pænt – men hvad de svarer er rystende ligegyldigt. Det er Danmark, der bestemmer«³. Efter hjemmestyrets indførelse ser Poul Meyer som bekendt hellere Grønlands hæl end tå.

De to refererede opfattelser af, hvem der skal bestemme, er ikke absolutte benægtelser af hinanden, men de er dog tilstrækkeligt modsætningsfyldte til at skabe behov for en nærmere afklaring af, hvem der har ret til at træffe den egentlige afgørelse i spørgsmålet om nye forsvarsområder på Grønland. Som det vil fremgå af det følgende er løsningen efter min opfattelse den, at den egentlige *realitetsbehandling og -afgørelse* ligger hos hjemmestyret, mens rigsmyndighederne på baggrund heraf afgiver det *formelle svar*.

Før jeg begrundet denne fortolkning, vil det imidlertid være på sin plads at præcisere formålet med min kronik, da Jonathan Motzfeldt uden belæg har indlæst nogle gode råd til de grønlandske politikere om at anvende eksisterende retsmidler til at frigøre sig fra bindingen til amerikanerne. Den politiske stillingtagen til dette spørgsmål påhviler imidlertid det grønlandske samfund, og jeg kom ikke ind på det i kronikken. Emnet for min kronik var fundamentale spørgsmål om retssikkerhed i Grønland. Jeg påviste, at de eksisterende baser hav-

de medført åbenbare indgreb i grønlandske fangeres hævdvundne brugsrettigheder til deres fangstområder, og at fangerne hidtil havde været magtesløse i deres krav om erstatning for deres tab. Jeg foreslog derfor, at man f. eks. forhandlede et fortolkningsprotokollat til forsvarsoverenskomsten, som ville hæve beskyttelsen af de grønlandske rettigheder over enhver tvivl.

Under landstingsdebatten den 4. oktober blev erstatningsspørgsmålene da også rejst flere gange, og Jonathan Motzfeldt lovede på landsstyrets vegne at tage spørgsmålet op med regeringen⁴.

Grænsedragningsproblemet.

Det springende punkt i spørgsmålet om beslutningskompetencens fordeling mellem Grønland og Danmark er, at der er tale om et amerikansk ønske om nye forsvarsanlæg, som forudsætter tildeling af grønlandsk jord til formålet. Der opstår således nogle grænsedragningsproblemer mellem kompetenceområderne, da der ikke er tvivl om, at hjemmestyreløven lægger udøvelsen af forsvars- og udenrigsspørgsmål hos rigsmyndighederne, mens landsplanlægning ligger hos hjemmestyret⁵. Der har i diskussionen også været enighed om, at det aktuelle spørgsmål skal bedømmes efter retsreglerne om *arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse i Grønland*.

Det grønlandske planlovsystem.

Det grønlandske planlovkompleks vedtoges som en forløber for hjemmestyret i 1977.⁶ Den egentlige baggrund for loven var statens ønske om at sikre mi-

*De eksisterende baser har medført åbenbare indgreb i grønlandske fangers hævdvundne brugsrettigheder til deres fangstområder.
Foto: Keld Hansen.*

nisteren myndighed til at give koncessionshavere i olie- og mineralefterforskningen ret til brug af områder *udenfor* koncessionsområderne. Loven indeholdt derfor nogle stærkt centralistiske elementer, samtidig med at den indførte lokale planprocedurer med udgangspunkt i den danske planlov. En tredje central kilde til arealanvendelsesloven er den gamle grønlandske retssædvane, hvorefter fællesskabet kan indrømme fortrinsret til den enkelte til brug af særlige dele af territoriet, så længe brugen opretholdes. En forudsætning for at tage arealer i brug i Grønland er således en formålsbestemt *arealtildeling*.⁷ Loven regulerer formen for sådanne tildelinger og gør i de fleste tilfælde kommunalbestyrelsen til den kompetente myndighed

indenfor byerne og landsplanudvalget udenfor byerne.

Hjemmestyret overtog beføjelserne omkring landsplanlægning og arealtildeling i 1981. Herefter finder vi retsreglerne i folketingets *bemyndigelseslov* om arealanvendelse m.m. fra 1980⁸ og *landstingsforordningen* af 2. februar 1981 om arealanvendelse, lands- og byplanlægning og bebyggelse.⁹ Disse love viderefører i hovedsagen reglerne fra 1977-loven, men har fjernet de værste centralistiske tendenser.

Hvordan behandler disse to regelsæt så forsvarsspørgsmålet? Jo, for det *første* siger arealanvendelsesloven fra 1980 i § 3, at arealtildeling til forsvarsmæssige formål foretages af vedkommende rigsmyndighed *efter forhandling* med Grøn-

lands hjemmestyre. Af hensyn til forsvarshemmeligheder indeholder loven desuden en undtagelse i stk. 2 for de almindelige bygningsforskrifter, forudsat at anlægget ikke omfatter tilslutning til veje, forsynings- eller afløbsledninger.

For det *andet* fastslår landstingsforordningen fra 1981 i § 9, at *landsplanudvalget* fastlægger hovedretningslinier for bl. a. »*omfanget og beliggenheden af større trafik anlæg og andre tekniske anlæg, forsvars anlæg og videnskabelige anlæg*«. ¹⁰

Det er herefter klart, at hjemmestyret har en direkte myndighed i spørgsmålet om nye forsvarsanlæg på Grønland. For at udelukke enhver mistanke om, at hjemmestyret skulle have tilsneget sig denne myndighed på retsstridig måde, skal det fremhæves, at den citerede bestemmelse i § 9 er hentet ordret fra folketingets arealanvendelseslov af 1977 § 9. ¹¹ At dette er det rigtige resultat, kan man også se ud fra selve formålet med en landsplanlægning: at sikre at landets areal- og naturressourcer sker ud fra en samfundsmæssig helhedsvurdering, som bl. a. tager hensyn til den grønlandske erhvervsudøvelse og udvikling. Denne vurdering kan kun foretages af hjemmestyret. Ministeriet for Grønland/forsvarsministeriet har hverken formel eller reel kapacitet til at udøve et sådant skøn. Og det følger af hele planlægningssystemet, at det er en sådan lov-mæssig helhedsvurdering af de grønlandske samfundsmæssige interesser, som skal lægges til grund for aftalen mellem hjemmestyre og rigsmyndighederne efter arealanvendelsesloven fra 1980. ¹²

At denne fortolkning er korrekt frem-

går også af *forarbejderne* til arealanvendelsesloven fra 1980. Den oprindelige arealanvendelseslov fra 1977 indeholdt i § 25 en ret vidtgående ¹³ undtagelse for forsvarsmæssige eller andre formål, som efter vedkommende ministers skøn, bør holdes hemmelige. Sådanne foranstaltninger kunne bringes til udførelse uden godkendelse, hvis de ikke omfattede tilslutning til veje eller forsyningsanlæg. Man genfandt denne bestemmelse i grønlandsministeriets udkast til 1980-lovens § 3. I bemærkningerne hertil anførte ministeriet, at mens landsplanlægning og arealanvendelse i almindelighed omfatter forsvarsanlæg, så kunne der tænkes tilfælde, hvor den aktuelle opførelse af et anlæg skal holdes hemmelig, og at den sædvanlige fremgangsmåde med at søge arealtildeling og bygningsmyndighedernes tilladelse ikke kan følges, hvis der skal være realiteter i hemmeligholdelsen. ¹⁴

Forhandlingsgrundlaget.

Landstinget behandlede udkastet på forårssamlingen 1980 og protesterede kraftigt mod undtagelsens alt for vidtfavnende karakter. ¹⁵ Der blev derefter optaget forhandlinger mellem hjemmestyret, grønlandsministeriet og forsvarsministeriet i april 1980 for at finde frem til en ny formulering af forslaget § 3, som kunne tilgodese parternes berettigede interesser. I et notat til disse forhandlinger medgav forsvarsministeriet, at formuleringen kunne fortolkes som temmelig vid i retning af at bemyndigelsen skulle kunne anvendes til at inddrage arealer til forsvarsmæssige (og andre) formål, men man erindrede om,

at bestemmelsen aldrig havde været »misbrugt«. Forsvarsministeriet fastholdt, at man alene havde behov for at hemmeligholde den bygningsmæssige indretning af visse faciliteter, mens man ikke ønskede at anvende reglen til inddragelse af arealer. Forsvarsministeriet ville *ikke »kræve mere, end det objektive behov tilsiger«*, og man foreslog derfor en ny formulering af udkastets § 3.¹⁶ Denne ændring blev med nogle justeringer godkendt af landsstyrets møde den 28. april 1980.¹⁷ Disse bemærkninger er derfor fortolkningsgrundlaget for aftalen mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne, når de sammenholdes med de generelle regler for landsplanlægning og arealtildeling.

Fortolkningsspørgsmålet.

Forhandlingskompromiset mellem hjemmestyret, forsvarsministeriet og grønlandsministeriet afspejles imidlertid ikke i bemærkningerne til lovforslaget, hvor der heller ikke henvises til de førte forhandlinger.¹⁸ Dette er problematisk ud fra et formelt, juridisk synspunkt, da det som hovedregel kun er forudsætninger, som er kommet til folketingets kundskab ved behandlingen af et lovforslag, der er retligt erkendbare ved lovfortolkningen.¹⁹ Det er således ligegyldigt, hvad ministeren har tænkt på, da han fremsatte forslaget eller hvilke usagte forudsætninger embedsmændene har haft under forberedelsen af lovforslaget, hvis de ikke er lagt frem til tingets og offentlighedens kundskab. Fortolkningsreglen er antaget af hensyn til borgernes retssikkerhed for at hindre, at staten i en såkaldt autentisk fortolkning vil kunne

anføre, at det havde været hensigten, at en given regel også skulle omfatte den og den situation.

Forbedrelsen af overdragelseslovens § 3 rejser altså det politisk ubehagelige dilemma, om det er folketinget, der er blevet ført bag lyset, eller hjemmestyret, der er blevet bedraget, når indgåede fortolkningsaftaler ikke reflekteres på behørig vis?

De formelle mangler ved forhandlingskompromiset som forarbejde er imidlertid ikke af afgørende betydning i denne sammenhæng. Ifølge hjemmestyreloven behandles kompetencetvist mellem hjemmestyre og rigsmyndighederne af et særligt nævn med 2 medlemmer fra hver af parterne og 3 højesteretsdommere.²⁰ Her vil man stå friere end en domstol i vurderingen af lovforarbejderne, især fordi en regel der er indført for at beskytte den svagere part ikke nødvendigvis og automatisk behøver at anvendes til fordel for staten. Denne konklusion styrkes endvidere af afgørende af formelle mangler ved lovgrundlaget: bemærkningerne til overførelseslovens § 3 har *ikke* været forelagt hjemmestyret til udtalelse!²¹

Samlet vurdering.

Hvor lovgrundlaget for overdragelseslovens § 3 hviler på et tvivlsomt grundlag kan man vælge *enten* at vurdere spørgsmålet ud fra den tidligere retstilstand, *at* se det ud fra hjemmestyreloven, *eller* at se det ud fra en samlet vurdering af de relevante retskilder og de dertil knyttede fortolkningsmomenter. Det sidste synes at være det mest tilfredsstillende og korrekte.²² Til vejled-

ning i fortolkningen kan man anføre de alment anerkendte fortolkningsregler: *at* indgreb i (grønlandske) borgeres rettigheder (til selvbestemmelse i kraft af hjemmestyret) kræver en klar hjemmel og fortolkes indskrænket; *at* selv svage spor i lovens forarbejder fører til, at man opretholder den ældre retstilstand; samt *at* man kan afvige fra eller tilside-sætte en lovs umiddelbare ordlyd, hvis den fører til resultater, som er klart urimelige – specielt *hvis* resultatet er i strid med lovens forhistorie og *hvis* man under udarbejdelsen gennem tekniske revisorer er kommet for skade at ændre loven på punkter, hvor det ikke har været tilsigtet.²³ Relevante fortolkningsfaktorer i denne sammenhæng synes at være: lovbestemmelsens forhistorie, indholdet af tilsvarende regler i det danske planlovsystem, hidtidig praksis, bestemmelsens formål og forholdet til hjemmestyreloven som overordnet lov. Materialet viser en nær sammenhæng mellem disse kilder, hvilket yderligere bekræfter rigtigheden af at vurdere spørgsmålet ud fra en samlet vurdering af de relevante fortolkningsmomenter.

1. a. *Det danske planlovsystem.*

Da centrale principper i den grønlandske arealanvendelseslov er hentet fra det danske plansystem er det hensigtsmæssigt at begynde med en kort omtale heraf: Forsvarsmæssige foranstaltninger er uden undtagelse underlagt samme krav og procedurer og samme hensyn til den sammenfattende fysiske landsplanlægning, som al anden arealanvendelse i Danmark. Som led i landsplanlægning, kan miljøministeren – efter

forhandling med fagministrene – udstede bindende forskrifter for regionplanlægningen.²⁴ Miljøministeren handler her i samme kapacitet som det grønlandske landsplanudvalg, når det udsteder hovedretningslinier for landsplanlægningen.²⁵ Endelig kan militære projekter gennemføres – ligesom andre offentlige arbejder – ikke ved hjælp af planloven, men ved særlig hjemmel i en anlægslov som tilsidesætter en kommuneplan.

1. b. Endelig findes en direkte undtagelse i den danske *byggelov* for »Bygningsmæssige foranstaltninger, der tjener forsvarsmæssige eller andre formål«. Sådanne kan gennemføres uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen »i det omfang, de ikke omfatter tilslutning til veje-, forsynings- eller afløbsledninger eller lignende anlæg«.²⁶

2. *Lovbestemmelsens tilblivelseshistorie.*

2. a. *Arealanvendelsesloven 1977.* Undtagelsen for forsvarsmæssige foranstaltninger findes første gang i et *udkast* til arealanvendelsesloven fra *Det grønlandske lovudvalg*, dateret 3. marts 1975.²⁷

Undtagelsen er her placeret som § 20 stk. 2 i kapitel 6 om »Bygningsforskrifter«. I bemærkningerne hertil anføres byggeloven, jvnf. 1.b. ovenf., som kilde til bestemmelsen og begrundelsen gives i behovet for hemmeligholdelse, mens landsplanlægningens generelle kompetence over forsvarsanlæg fastholdes.²⁸

Undtagelsens ordlyd er en afspejling af dens direkte oprindelse i den danske byggelov. Dog har placeringen i kapitel om byggeforskrifter medført, at man har

P-Mountain; kommunikationsbjerget, der er beliggende ca. 40 km syd for Thule Air Base. Thule-fjeldet ses i øverste højre hjørne liggende på et næs. Foto: Mads Fægteborg.

kunnet begrænse sig til »Foranstaltninger« i stedet for »Bygningsmæssige foranstaltninger«.

Landsrådet tilsluttede sig forslaget på forårssamlingen 1976, idet man fastholdt en række krav, som dog ikke vedrører undtagelsen for forsvarsmæssig bygningshemmeligholdelse.²⁹

14 dage efter landsrådsbehandlingen foreslog *juristministeriets lovkontor*, at undtagelsen blev flyttet til kapitel 7 om »fælles bestemmelser«. Under dække af lovteknisk revision foretog man således en materiel forandring af lovforslagets indhold.³⁰ Juristministeriets forslag fulgtes – ureflekteret – og det var således et andet lovforslag, der nåede folketinget, end det landsrådet havde udtalt sig om. Hverken det grønlandske lovudvalg eller landsrådet hørtes om ændringen.

Herved handlede man i strid med *identitetskravet*, som indebærer, at det lovforslag der forelægges til høring, skal være identisk med det, der senere fremsættes i folketinget.³¹ Sådanne fejl eller formelle mangler i den foreskrevne lovgivningsproces etablere klare *ugyldigheds- eller tilsidesættelseskriterier* i forhold til bestemmelsen.³² Man kan imidlertid også nøjes med at fortolke bestemmelsen indskrænkende i overensstemmelse med bestemmelsens udviklingshistorie og det forslag som forelagdes landsrådet til udtalelse.

2. b. Overdragelsesloven 1980.

Forslaget til overdragelseslov, som det oprindeligt forelagdes hjemmestyreret til udtalelse, byggede sin undtagelse for militære formål på den eksisterende retstil-

stand.³³ Denne retstilstand reflekteres stadig i ordlyd og indhold af det udkast, som blev til efter forhandlingerne mellem hjemmestyret, forsvars- og grønlandsministeriet.^{33a} Imidlertid skete der to ting, som slørede retstilstanden og ved en fejltagelse gav lovens ordlyd et urigtigt indhold (2: inkurie):

- i. For at imødekomme hjemmestyrets krav om en indskrænkning af den forsvarsmæssige undtagelse delte man undtagelsen op i to stykker, et om arealtildeling og et om bygningsmæssige foranstaltninger. Herved kom det til at se ud *som om arealtildeling havde et reelt og selvstændigt indhold med baggrund i den eksisterende retstilstand*. Denne fejl forstærkedes, da bemærkningerne til lovforslaget ikke reflekterede det indgåede kompromis.
- ii. Ved den lovtekniske gennemgang foreslog *justitsministeriets lovafdeling* en ny ordlyd for den bygningsmæssige undtagelse, men med samme indhold.³⁴ Herved *slørede byggeloven som kilde til undtagelsen*. Fejlen forstærkedes, da man samtidig i bemærkningerne fjernede henvisningen til byggeloven.

Begge fejl forstærkes yderligere, da man – som anført – forsømmer høringspligten overfor hjemmestyret med hensyn til bemærkningerne til § 3.

Sammenfattende kan man sige, at lovens forhistorie med klare spor viser en retstilstand, hvor den forsvarspolitiske undtagelse udelukkende sigter på bygningsmæssige foranstaltninger. Endvidere er der så klare formelle fejl, såvel

som utilsigtede fejl i reglens indhold, at der er grundlag for, at tilsidesætte lovens ordlyd i relation til arealanvendelse og fortolke § 3 indskrænkende til bygningsmæssige foranstaltninger, således at landsplanudvalgets kompetence i forhold til forsvarsanlæg fastholdes, mens der på sagligt grundlag kan gøres undtagelse for bygningsmyndighedernes godkendelse af den aktuelle udformning og opførelse af anlæg. Denne konklusion baseret på lovens forhistorie fremmes ved at en ordret tolkning af § 3^{34a} ville føre til det klart urimelige resultat: at en lov som tilsigter at overføre kompetence i henhold til hjemmestyreloven, ville medføre en formindsket bestemmelsesret til landsplanudvalget sammenlignet med situationen under arealanvendelsesloven fra 1977.

For yderligere at af- eller bekræfte denne konklusion, må vi se på den hidtidige praksis og forholdet til hjemmestyreloven.

3. Praksis.

Da der ikke tidligere har været konkrete spørgsmål oppe til afgørelse omkring forsvarsanlæg skal praksis her udledes af udtryk for statens opfattelse af retstilstanden og for de begrundede krav og behov som den forsvarspolitiske undtagelse skulle tjene. Ved siden af den omtalte praksis i forhold til det danske planlovsystem er der grund til at bemærke:

- a. at der ikke i forbindelse med den første arealanvendelseslov fra 1977 fra forsvarsministeriet er udtalt behov for mere vidtgående undtagelser i Grønland end i Danmark – hverken overfor grøn-

landsministeriet eller det grønlandske lovudvalg, som skrev udkastet til loven.³⁵

b. Forsvarsministeriets opfattelse af behovet på det forsvarspolitiske område udtrykkes i det refererede oplæg til forhandlingerne mellem ministerierne og hjemmestyret.

I et tidligere brev – forsvarsministeriets første reaktion i forhold til overførelsesloven – gav ministeriet klart udtryk for forsvarsministeriets *opfattelse af gældende ret*: udkastets § 3 var identisk med den gældende arealanvendelseslov § 25 og analog med byggelovens § 16 stk. 5.; man konstaterede, at det var nødvendigt »af hensyn til landets sikkerhed, at have en bestemmelse, der gør det muligt at holde visse *forsvarsmæssige bygningsforanstaltninger* uden for offentlig behandling«. Forsvarsministeriet vurderede endelig spørgsmålet i forhold til hjemmestyreloven med den bemærkning, »at *byggeri ikke er indeholdt i bilaget til hjemmestyreloven*«, og man fandt et fortsat behov for »at hemmeligholde foranstaltninger på det bygningsmæssige område«. Afslutningsvis understregede ministeriet undtagelsens identiske rækkevidde i Danmark og i Grønland ved at konstatere, at »der *ikke* i hjemmestyreloven ses noget, der taler for, at der skal *gives forsvaret ringere betingelser* for virksomhed i Grønland end i Danmark«³⁶.

Forholdet til hjemmestyreloven.

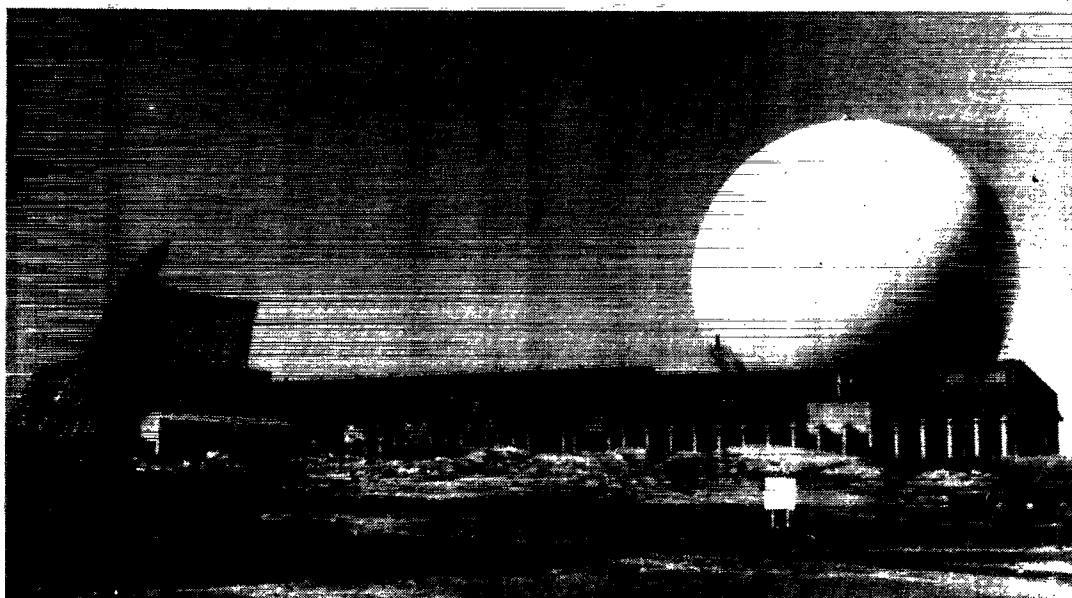
I kraft af hjemmestyreloven udøver hjemmestyret umiddelbart og direkte den lovgivende og udøvende myndighed i henhold til grundloven indenfor sit saglige område og på det grønlandske

territorium. Hjemmestyrets beføjelser kan kun ændres med hjemmestyremyndighedernes eget samtykke og er folkeretsligt beskyttede.³⁷ Hjemmestyreloven fordeler i en række omfattende kategorier kompetencen over sagsområder på hjemmestyre og rigsmyndigheder. Hvor der er tvivl om grænsedragningen mellem myndighederne kan man således støtte sig til forarbejderne til hjemmestyreloven, herunder hjemmestyrekommissionens betænkning,³⁸ den hidtidige retstilstand og kategorisering af sagsforholdet, hjemmestyrelovens afledte retsakter samt samspil og afgrænsningsaftaler mellem regering og hjemmestyre.

Det fyldigste bidrag til afklaringen af spørgsmålet findes i hjemmestyrebetænkningen, som ikke finder nogen hindring for at landsplanlægningen overføres til hjemmestyret, herunder beføjelsen til at fastlægge hovedretningslinier for bl. a. forsvarsanlæg. Betænkningen opretholder arealanvendelseslovens princip om arealtildelinger med den ene undtagelse, at myndigheden til at tildele områder efter råstofordningen udøves under den fælles beslutningskompetence.³⁹ Endelig foreslår betænkningen en nærmere gennemgang af hele arealanvendelseslovens område for at klare, hvilke beføjelser der yderligere kunne overføres efter hjemmestyrelovens § 7, som kræver aftale mellem rigsmyndigheder og hjemmestyre som forudsætning for en overførelseslov.⁴⁰ Også af denne grund synes det urigtigt at se bort fra forhandlingskompromiset mellem hjemmestyret og ministerierne i en retlig fortolkning af kompetenceafgrænsningen.

Hjemmestyreloven tager altså udgangspunkt i den hidtidige retstilstand på arealanvendelsesområdet og bemærker ingen konflikter mellem lovens kategoriseringer og fordelingen af landsplanlæggende og arealtildelende beføjelser hos hjemmestyret på den ene side og de sikkerhedspolitiske beføjelser hos rigsmyndighederne på den anden. Generelt må det være berettiget med den observation, at hjemmestyreloven ikke kan fungere, hvis hjemmestyre eller rigsmyndighed kunne tilrive sig modpartens beføjelser ved at betragte nogle typer af beføjelser som overordnede andre typer; i det konkrete tilfælde ved at bruge »forsvarsanliggender« til at tømme »landsplanlægning« for egentligt indhold.

Det er interessant at grønlandsminister Tom Høyem i et parallelt tilfælde er kommet frem til samme konklusion. På Inuit Circumpolar Conference (ICC)'s seminar (nov. 1982) om APP's projekt med isbrydende supertankskibe langs Vestgrønlands kyst blev grønlandsministeren spurgt, hvor grænsen lå for acceptable miljøindgreb. Ministerens svar var klart: »Grænsen går præcis dér, hvor Grønlands landsting finder den«. I dette tilfælde er det miljøspørgsmål, som er en grønlandsk beføjelse, men da sagen involverede det udenrigspolitiske forhold til Canada måtte rigsmyndighederne formelt fremlægge den danske stillingtagen på Grønlands vegne.

BMEWS (Ballistic Missile Early Warning System) Site 1. Denne installation ligger ca. 20 km nordvest for Thule Air Base. Site 1 er en af tre BMEWS installationer; de to øvrige ligger hhv. i Alaska og i England. Site 1 opførtes i begyndelsen af 1960-erne. At Peterskirken i Rom kan stå inde i kuplen fortæller lidt om størrelsen. Foto: Mads Fægteborg.

Sammenfatning og konklusion

Det tvivlsomme retsgrundlag ved fortolkningen af § 3 i bemyndigelsesloven fra 1980, som overførte arealanvendelse og landsplanlægning m.m. til hjemmestyret medførte, at det var nødvendigt at gennemføre en samlet vurdering af de relevante fortolkningsmomenter for at afklare omfanget af den forsvarsmæssige undtagelse i loven.

Den samlede fremstilling har vist: 1. at undtagelsen i planlovsystemet i Danmark kun omfatter bygningsmæssige foranstaltninger; 2. at lovbestemmelsens forhistorie viser samme kompetencefordeling i de grønlandske bestemmelser; og 3. at denne fordeling er lagt til grund for et forhandlingskompromis mellem hjemmestyre og rigsmyndighederne; 4. at statens praksis som udøvet gennem forsvarsministeriet som det sagligt kompetente organ er udtryk for samme opfattelse af kompetencefordelingen i gældende ret samt i de sagligt objektive behov; samt 5. at hjemmestyrekommissionen ikke har set nogen konflikt mellem denne kompetencefordeling og hjemmestyrelovens, og som et minimum har forudsat centrale dele af arealanvendelseslovens beføjelser overført til Grønland.

Der er tale om to ligevægtige beføjelser fordelt på to selvstændige beslutningstagere (læs: samfund). Hvis der opstår beslutningsmæssige »grå zoner«, fordi de grovere juridiske overbegreber som »forsvarspolitik« og »landsplanlægning« krydser hinanden i virkelighedens verden, kan beføjelsernes grænser kun afklares gennem en nærmere analyse af

beføjelsernes indhold, deres gensidige komplementaritet og eventuelle aftaler mellem parterne om kompetencefordelingen.^{40a} I praksis kan arealtildeling til forsvarsanlæg »efter forhandling« med hjemmestyret⁴¹ derfor tolkes som en egentlig forhandling i stil med den aftale mellem parterne, hvorefter der gives koncession til råstofefterforskning og udnyttelse⁴² og ikke blot som en høringsregel. Høringsreglerne i hjemmestyreloven udtrykkes da også med det langt svagere: »forelægges hjemmestyret til udtalelse«.⁴³

Det er dog et spørgsmål om det er muligt at opnå en mere ordret fortolkning af overdragelseslovens § 3, som samtidig på en logisk konsistent måde fastholder hjemmestyrets landsplankompetence og rigsmyndighedernes forsvarspolitiske beføjelse? Det er min opfattelse, at en løsning af denne art kan opnås ved at se spørgsmålet indenfor arealanvendelseslovens egen systematik. En løsning af denne art forekommer alt i alt mest tilfredsstillende, da den også er i overensstemmelse med de anførte retskilder til § 3 i snævrere forstand.

Arealanvendelsesloven hviler som anført på den gamle grønlandske retssædvane omkring fortrinsret til brug af særlige dele af territoriet⁴⁴ og loven regulerer hvilke grønlandske retssubjekter, nemlig kommunalbestyrelserne og landsplanudvalget, der i dag kan foretage sådanne tildelinger og hvordan. »Loven tager derimod ikke stilling til det omdiskuterede spørgsmål om ejendomsretten til Grønlands jord«.⁴⁵ Vi er altså her i udkanten af spørgsmålet om de

grønlandske retssubjekters besiddelse og deres sædvanemæssige og fremover lovfæstede råden over territoriet også konstituerede den grønlandske urbefolkningens ejendomsret til landet. Hjemmestyrekommissionen undlod som bekendt også at løse dette spørgsmål, men fastlagde »grundlæggende rettigheder« for »den fastboende befolkning i Grønland«. ⁴⁶

Når arealanvendelsesloven er neutral i dette fundamentale spørgsmål bliver udformningen af § 3 stk. 1 forklarlig i en ordret forstand: Man kan kun give rettigheden bort, hvis man selv besidder rettigheden. Rigsmyndigheden er ikke i besiddelse, og rådigheden ligger hos de grønlandske retssubjekter. Hvis rigsmyndigheden ønsker at opnå brugsrettigheder til forsvarsformål i overensstemmelse med den faglige kompetence, må den derfor først indhente en bemyndigelse gennem forhandling med det kompetente grønlandske retssubjekt.

Denne konklusion er ikke alene i overensstemmelse med overdragelseslovens ordlyd, med den dagældende retstilstand, men også med rigsmyndighedernes og politikernes uvilje mod at røre ved dette retspolitiske problem. Retsligt set er det således en både logisk og realistisk løsning på det foreliggende spørgsmål.

Med denne løsningsmodel bliver konklusionen derfor, at kun de egentlige militære eller forsvarsmæssige forhold vurderes af rigsmyndighederne, mens spørgsmålet om den eventuelle indpasning af forsvarsanlæg på det grønland-

ske territorium falder under hjemmestyret. I den henseende er det således hjemmestyret, der har både retten og forpligtelsen til at foretage realitetsvurderingen og træffer afgørelsen, mens rigsmyndighederne afgiver det formelle svar.

(Man kunne naturligvis godt forestille sig det tilfælde, at hjemmestyret sagde ja til at imødekomme det amerikanske ønske om arealtildeling, mens rigsmyndighederne sagde nej ud fra sikkerhedsmæssige betragtninger – i dette tilfælde ville det være rigsmyndighedernes indstilling som vandt frem⁴⁷).

Tilbage står den mere teoretiske mulighed, at den danske regering fandt det aktuelle spørgsmål så afgørende vigtigt ud fra forsvarspolitiske hensyn, at den ville tilsidesætte en begrundet grønlandsk afvisning af projektet. ⁴⁸ Da besiddelsen og rådigheden over territoriet imidlertid ligger i grønlandske hænder ville denne tvivlsomme fremgangsmåde imidlertid forudsætte en retsgyldig ekspropriation. Retsforholdene ved ekspropriation mod hjemmestyret er imidlertid usikre – og afhængigt af indgrebets omfang er det muligt, at der er folkeretslige grænser for statens handlefrihed i den retning i den internationale beskyttelse af minoriteter og urbefolkninger. ⁴⁹ Med disse åbne spørgsmål er vi tilbage ved de retssikkerhedsmæssige problemer ved forsvarsanlæggene på Grønland, som jeg behandlede i kronikken den 16. september: »Grønlænderne mellem magten og retten«.

NOTER

Forkortelser:

A/G: Atuagagdliutit/Grønlandsposten.
FF: Folketingets Forhandlinger.
GR HS: Grønlands hjemmestyre.
GR HSL: Grønlands hjemmestyreløve.
GR LR: Grønlands landsråds forhandlinger.
GR LT: Grønlands landstings forhandlinger.
F: Forårssamling.
E: Efterårssamling.
L: Lov (nr.)
LT fr.: Landstingsforordning.
MfG: Ministeriet for Grønland.
Nal.: Nalunaerutit/Grønlandsk lovsamling.
UfR: Ugeskrift for Retsvæsen.

MfG sagsakter på J.nr. 0860-116 (areal L 1977) og 0816-116 (L 1980).

1. »Grønlænderne mellem magten og retten«. Politikens kronik den 16.9.1983. Også trykt som: »Amerikanske baser på grønlandsk jord«, A/G nr. 39, 1983, p. 28.
2. Politikens kronik den 13.10.1983.
3. Udtalelse hos A. Jerichow i Weekend-avisen den 26.8.1983: »USA beder Danmark om grønlandsk jord til nye radar-anlæg.«
4. GR LT 1983 E, dagsordenens punkt 13: »Redegørelse vedr. forsvarsområderne i Grønland«. Ref. i »Rigsombudets indberetning til MfG, lbnr. 11, den 5.10.1983.« Se også Sermitslag nr. 40, 1983 og A/G nr. 40-43, den 26.10.1983 og A/G nr. 44, den 2.11.1983.
5. L. nr. 577 om Grønlands hjemmestyre af 29.11.1978 § 11 og bilaget nr. 7, jvnf. bemærkn. til § 1 (herefter anført som GR HSL)
6. L 248 af 8.6.1977 for Grønland om arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse.
7. s.s. § 3; nu LT fr. nr. 1 af 2.2.1981 om arealanvendelse, lands- og byplanlægning og bebyggelse, § 3, Nal. D 1981, p. 7.
8. L 612 af 23.12.1980 for Grønland om arealanvendelse, byudvikling og bebyggelse.
9. Jvnf. nr. 7.
10. LT fr. 1 af 2.2.1981 § 9, pkt. 2.
11. § 9 i de 2 regelsæt for Grønland afviger til gengæld fra den tilsvarende danske lov om lands- og regionplanlægning, nr. 375, 1973, som ikke i sin ordlyd udtrykkeligt nævner »forsvarsanlæg« i § 7, der har tjent som model for § 9 i de grønlandske regler. § 7 stk. 2 nævner dog bl. a. »større offentlige institutioner«, dvs. funktioner som har betydning udover den enkelte kommune.

Hovedretningslinier i landsplanlægningen kan efter bemærkn. til § 9 bl. a. udspringe af generelle politiske målsætninger. . . vedrørende lokaliseringspolitik, egnsudvikling eller andet, FF 1976-77, 2 sml. A sp. 3731 og GR LT 1980 F, Bilag 7.3., p. 12.

12. Ved overførelsen af væsentlige principper fra det danske planlovsystem i en egnet form til det grønlandske samfund er der ifølge bemærkn.: »lagt vægt på, at der gennem lovens administration kan varetages hensyn, der i særlig grad skal sikre det lokale grønlandske samfunds udvikling og muligheden for at træffe beslutninger i egne anliggender.« (FF, 1976-77, 2. sml., A sp. 3725).

Den overordnede landsplanlægning havde ifølge bemærkn. til den danske lov til formål at sikre den mest hensigtsmæssige anvendelse af de givne arealressourcer ved at tilvejebringe et grundlag for at bedømme de enkelte arealanvendelsesønsker ud fra en samfundsmæssig helhedsbetragtning. Det nævnes *at det på de enkelte samfundsområder, dvs. indenfor sektorplanlægningens rammer kan være vanskeligt at overskue andre end de direkte arealmæssige og økonomiske følger af et givet anlæg, hvilket rummer en åbenbar risiko for ubensigtsmæssige resultater målt i et større samfundsmæssigt perspektiv.* (ref. efter Karnovs lovsaml.) Det er kompetencen til at foretage den samfundsmæssige helhedsvurdering og til at udstede bindende planforskrifter, som siden 1981 er placeret hos hjemmestyret. *Offentlig planlægningsvirksomhed og udførelse af anlægsdispositioner må ikke stride mod landsplanen.* (L 248, 1977 § 12, LT fr. nr. 1. 1981 § 15).

13. Hjemmestyrets kritiske karakteristik, jvnf. nedenfor.
14. GR LT 1980 F, bilag 6.3, p. 2.
15. GR LT 1980 F, p. 67f.
16. Forsvarsministeriets »notat vedrørende § 3 i forslag til lov om arealanvendelse m.v. i Grønland«, den 15.4.1980. 2 pp. Se bilag nr. 1.
17. GR HS brev nr. 1321 af 1.5.1980 til MfG.
18. FF 1980-81, A, sp. 1899ff.
19. *W. E. von Eyben* i Juridisk Grundbog, III, p. 554 (Kbh. 1975). Professor i retslære, *Siner Lauridsen*, fastholder kravets stringens sådan, at fortolkningsmomenterne skal indeholdes i de *trykte* forarbejder (UfR, 1983, p. 338); retspraksis er i nogle tilfælde mindre vidtgående. Professor i forvaltningsret, *Jørgen Mathiasen*, lægger vægten på folketingets dokumenterede kendskab til et bestemt forarbejde. Ingen af disse kriterier er opfyldt i det foreliggende tilfælde.

- Grønlands* (og Færøernes) stilling i riget rejser iøvrigt særlige problemer i spørgsmål om forarbejdernes betydning for lovforklaringen. Hvordan sikres tingenes indstilling i lovgivnings-spørgsmål retslig status? En teori kan være, at folketinget ved at sikre landsråd/landsting en lovsikret høringsret også har underkastet sig selv en forpligtelse til at undersøge udfaldet af høringen. En anden teori som lægger vægt på ministerens pligt til at give tinget korrekte og fyldestgørende oplysninger om høringsindstillingen, vil nok umiddelbart vinde større genklang, men medfører en større risiko for at de grønlandske momenter til fortolkningen ikke tages i betragtning. Dette problem skal ikke behandles nærmere her, men se dog eksemplerne i note 21 og 32.
20. GR HSL § 18. Proceduren i § 18 stk. 2 foreskriver at partsmedlemmerne af nævnet først skal søge at opnå enighed. Det tilsvarende navn efter den færøske hjemmestyrelse, L 137 af 23.3.1948, § 6 har *aldrig* været i funktion.
 21. MfG sendte med brev af 18.6.1980 lovforslaget til udtalelse hos budget- og administrationsdepartermenterne samt justitsministeriet, men bemærkn. til § 3 ses ikke sendt til hjemmestyret.
I et »notat til ministeren« af 14.10.1980, som ledsagede lovforslaget med div. forelæggelsestaler orienterede ministeren om, at lovforslaget »er udarbejdet i samarbejde med embedsmænd fra Grønlands landsstyre.«
I ministerens forelæggelsestale den 21.11.1980 *misinformeredes folketinget* om, at lovforslaget var tiltrådt af landstingets efterårssamling (FF sp.2691). Lovforslaget var imidlertid *ikke* på dagsordenen for og blev ikke behandlet på efterårssamlingen (GR LT 1980 E).
 22. Jvnf. J. Mathiasen i »Lovregulering på uklart eller ligefrem klart urigtigt grundlag«, Juristen... 1981, p. 340.
 23. W. E. Eyben, Juridisk Grundbog, III, pp. 544, 569, 571 f; Mathiasen, Juristen... 1981, p. 336 og 342, n. 12.
 24. L 375, 1973 § 4.
 25. Efter § 9 i L.T fr. nr. 1, 1981.
 26. Lov 323 af 26.6.1975, byggelov, § 16 stk. 5, som overført fra den ældre byggelov af 1970 med dertil knyttet praksis. Bestemmelsen er *begrænset* til rent bygningsmæssige formål, jvnf. lovens § 2.
 27. Det grønlandske lovudvalg Dok. 2/1975, den 3.3.1975. Bemærkn. til udkastet findes i Dok. 1a/1975, marts 1975. Udkastet forberedtes efter opdrag fra MfG i brev af 16.10.1973 og udkastet oversendtes til MfG med udvalgets Skr. 4/1975 af 6.3.1975. Udkastet forelagt det nu ophævede centrale planlægningsråd for Grønland, Grønlandsrådet, juni 1975, tilsyneladende uden særlige bemærkninger. Lovudkastet første gang forelagt *landsrådet* okt. 1975, som med en principiel tilslutning af anden årsag udså endelig stillingtagen til forårssamlingen 1976.
 28. Bemærkn. til udkastets § 20 stk. 2: »Medens landsplanlægningen efter § 10 *også* omfatter forsvarsanlæg kan det tænkes, at den *aktuelle opførelse* af et anlæg skal hemmeligholdes, og at den sædvanlige fremgangsmåde med at søge arealtildeling og bygningsmyndighedernes tilladelse ikke kan følges, hvis der skal være realiteter i hemmeligholdelsen. Bestemmelsen *svarer til* § 3 i bygge-loven af 1970 (mine fremh.).
 29. GR LR 1976 F, p. 180-84; optaget som bilag til FF 1976-77 (2. sml.) A, sp. 3737 ff.
 30. Lovafdelingen lod sig lede af bemærkn. til udkastet, jvnf. n. 28, hvorefter reglen skønnedes *også* at kunne anvendes på arealtildeling. Lovteknisk så man samtidig bort fra den begrænsede rækkevidde af byggelovens undtagelse, men man fastholdt i bemærkn. at reglen *svarer til* byggelovens undtagelse (justitsministeriets foreløbige notat af 16.4.1974, p. 15, samt udateret notat p. 6, (L.A. 1974-7516-8). Også landsplanudvalgets kompetence over forsvarsanlæg fastholdes i bemærkn. til bestemmelsen.
 31. J. Morving, justitsministeriet, i Juridisk Grundbog, om »Indholdsmæssige krav til lovgivningen, p. 64, jvnf. 67.
 32. J. Mathiasen i Juristen... 1981, p. 338. Fejlen bliver ikke mindre absurd af, at GR LRs indstilling om det oprindelige udkast forelægges folketinget *som om* det repræsenterede LR tilslutning til forslaget som fremsat i tinget! - Som sådan optages det i FF 1976-77 A sp. 3737 som fortolkningsbidrag.
 33. GR LT 1980 F, Bilag 6.3.: Bemærkn. ad § 3: »Denne bestemmelse svarer til § 25 i arealanvendelsesloven og til § 16 stk. 5 i bygge-loven af 1975«. Herefter gentages landsplanudvalgets kompetence over forsvarsanlæg og hemmeligholdelsesbehovet.
 - 33a. Jvnf. kilderne i nr. 16. og 17.
 34. Justitsministeriets brev nr. 02006, den 18.9.1980 til MfG. Med henblik på de sproglige ændringer meddeltes godkendelse telefonisk ved GR HS sekretariatschef den 30.9.
 - 34a. I konklusionen, nedenf., rejses spørgsmålet, om der eksisterer en ordret tolkningsmulighed af § 3, som respekterer både landsplan og den forsvarspolitiske kompetence?

35. Udvalget havde under arbejdet sagkyndig bistand fra embedsmænd placeret i det danske og grønlandske planarbejde (Gr. lovudvalgs Skr. 4/1975). I overensstemmelse med sit kommissorium af 28.2.1951, som revideret 18.1.1966, anbefaler lovudvalget normalt kun de afvigelser fra dansk ret, som hensyn til forenkling og de særlige grønlandske forhold tilsiger. Sådanne hensyn er ikke anført i det foreliggende tilfælde, og det må derfor formodes, at udvalget med undtagelsen sigtede mod en klar parallel til den danske kilde. Den lidt uheldige udformning af udvalgets bemærkninger – som førte til justitsministeriets omplacering, jvnf. n. 30 – tilskrives en afsmitning fra lovudkastets titel, som ikke sigtede på at skabe en ny kompetence eller ny ret, jvnf. bestemmelsens placering samt teksten til noterne 44–46.

Forfatteren har ikke haft adgang til lovudvalgets forberedende materiale på sagen, men MfG har på baggrund af udvalgets referater ved brev nr. 11567 af 1.2.1984 *bekræftet* min fortolkning, at såvel bestemmelsen som bemærkningerne dertil »alene (havde) til formål at skabe ensartethed mellem den grønlandske og den danske retstilstand på dette område.«

36. Forsvarsministeriets brev (v. departementchefen) til MfG den 22.2.1980 (mine fremh. i citater).
37. Se således *Frederik Harhoff* i UfR 1982, p. 115.
38. Betænkning 837/1978, »Hjemmestyre i Grønland«.
39. GR HSL § 8 stk. 2.
40. Betænk. 837/1978, p. 49 f. GR HSL § 7 fastslår, at »Rigsmyndighederne kan med tilslutning fra hjemmestyret ved lov bestemme, at sagsområder, der ikke er nævnt i bilaget, overgår til hjemmestyret . . .«
- 40a. Se Harhoff i UfR 1982, p. 110 om den etablerede praksis for at undgå kompetence tvivl.
41. Overdragelseslovens § 3.
42. GR HSL § 8 stk. 2.
43. GR HSL §§ 12 & 13.
44. Se teksten til nr. 7, ovenf. – Spørgsmålet om territorielle rettigheder i Grønland behandles i en anden artikel under forberedelse.
45. »Notat til ministeren« fra MfG 1. knt. af 28.4.1975 efter modtagelsen af lovudkastet fra det grønlandske lovudvalg.
46. GR HSL § 8; se nærmere herom *Brøsted*, Et beskåret hjemmestyre, 1979, specielt p. 66 ff.
47. I dette tilfælde ville sagen ikke blive fremsendt eller trukket tilbage af rigsmyndighederne, så der ikke foreligger noget spørgsmål for landsplanmyndigheden.

48. Ud fra en planlovbetragtning modsvarer dette muligheden for at tilsidesætte en kommuneplan ved en speciel anlægslov. Da hjemmestyret imidlertid ikke er en kommune, men en selvstændig lovgivende og udøvende myndighed stiller denne fremgangsmåde sig både formelt og praktisk anderledes. En tilsvarende adgang til at gennemføre offentlige arbejder på andre af rigets sagsområder mod landsplan er heller ikke antydnet.
49. Jvnf. f. eks. Norges højesteretsdom i Alta-sagen den 26.2.1982. Universitetsforlaget, Oslo, 1982.

Bilag nr. 1

15. april 1980

FORSVARSMINISTERIET

Notat
vedrørende

§ 3 i forslag til lov om arealanvendelse mv. i Grønland.

Forsvarsministeriet har nu haft lejlighed til at blive bekendt med det grønlandske landstings forelæggelsesnotat til bemyndigelsesbestemmelsen vedrørende hemmeligholdelse af visse bygningsmæssige foranstaltninger til forsvarsmæssige og andre formål.

Forsvarsministeriets standpunkt har stadig været, at der overalt eksisterer et behov for at holde visse bygningsmæssige indretninger uden for omtale. Hermed skal forstås, at det ikke anses for at være i national interesse, at bygninger, der er tænkt anvendt til særlige formål under truende situationer og krig, bliver genstand for almindelig godkendelsesprocedure og registrering for så vidt angår indretning og formål, idet deres øjemed derved forspildes.

Den nævnte bemyndigelse har aldrig været anvendt til at afvige fra almindelige byggevedtægter endsige til at inddrage arealer til sådant brug. Dette er altid sket efter forudgående forhandling med myndighederne. Det er heller ikke tanken at søge hjemmel til at afvige fra denne ordning, hvilket også kan ses ved, at forsvaret alene har søgt at fastholde bestemmelsen i den nuværende lovs § 25.

Efter nøjere læsning af landstingets forelæggelsesnotat og mødereferat er forsvarsministeriet blevet opmærksom på, at der ikke mangler forståelse hos landstinget for behovet for at holde indretning mv. af disse faciliteter uden for offentlig omtale. Derimod konstateres en bekymring for, at bemyndigelsen skulle kunne anvendes til at indrage arealer til forsvarsmæssige (og andre) formål, uden at dette drøftes med hjemmestyret. Forsvarsministeriet må i nogen grad

medgive hjemmestyret, at bemyndigelsen i lovens § 25, lovforslagets § 3, har en formulering, der nok kan fortolkes som temmelig vid, men man må dog erindre om, at den ikke hidtil har været misbrugt. Da forsvaret ikke ønsker at give anledning til disput ved at kræve mere, end det objektive behov tilsiger, skal man foreslå en ny formulering af forslaget § 3, der kan tilgodese parternes interesser.

Forsvarsministeriet vil gerne forud for fremsættelse af sit forslag kommentere de af SIUMUT og ATASUT fremsatte bemærkninger under forelæggelsesdebatten i landstinget.

Det nævnes, at man ønsker belyst udtrykkene » . og andre formål« og » . vedkommende ministers skøn . «. »Andre formål« kan her iflg. sagens natur ikke være militære, men de kan dog knytte sig til det grønlandske totalforsvar. Der kan fx. under krig og truende forhold være behov for faciliteter, hvorfra landstinget og de grønlandske myndigheder i sikkerhed kan administrere landet. Indretningen, herunder kommunikationslinier, af/i sådanne faciliteter bør ikke offentliggøres, idet formålet da bliver illusorisk. Forsvarsministeriet har ingen specifikke interesser i opretholdelsen af formuleringen »andre formål«, men vil dog af hensyn til grønlandske interesser anbefale bestemmelsens opretholdelse.

Med hensyn til landstingets bemærkning om bestemmelsen i § 3 vedrørende dens vidtfarende karakter, er der allerede heri givet udtryk for, at forsvaret alene har behov for at hemmeligholde indretning m.v. af visse faciliteter, mens man ikke ønsker at anvende reglen til inddragelse af arealer.

Forsvarsministeriet agter derfor på mødet onsdag den 17. april at foreslå nuværende § 25 i arealudnyttelsesloven og den af landstinget foreslåede formulering forenet i en ny § 3 i lovforslaget (med enkelte tekniske ændringer).

Følgende foreslås:

§ 3. *Bygningsmæssige* foranstaltninger, der tjener forsvarsmæssige eller andre formål, og som efter vedkommende ministers skøn bør hemmeligholdes, kan bringes til udførelse uden godkendelse, i det omfang de ikke omfatter tilslutning til veje, forsynings- eller afløbsledninger eller lignende anlæg.

Stk. 2. *Arealtildeling* til områder og til tekniske installationer, som tjener forsvarsmæssige eller andre formål, foretages af vedkommende rigsmyndighed efter forhandling med Grønlands Hjemmestyre.

De understregede passager i forslag til formulering er afvigelser fra den foreliggende tekst.

Forsvarsministeriet skal anmode Ministeriet for Grønland om forlods at indikere sin stilling til forslaget.

15.4.1980

Sign. Orla Sørensen

Anmærkning: Bilaget er forsvarsministeriets forhandlingsudspil til mødet den 17.4.1980. Centralt i bilaget er ministeriets udtryk for den stadige retsopfattelse, praksis og det faktiske behov (jvnf. departementchefens endnu klarere afgrænsning i teksten til n. 36). Udkastet til ny § 3 ændredes på mødet til det af landsstyret den 28.4.1980 godkendte (n. 17 og 33a), og senere af justitsministeriet reviderede (n. 34).
J. B.